

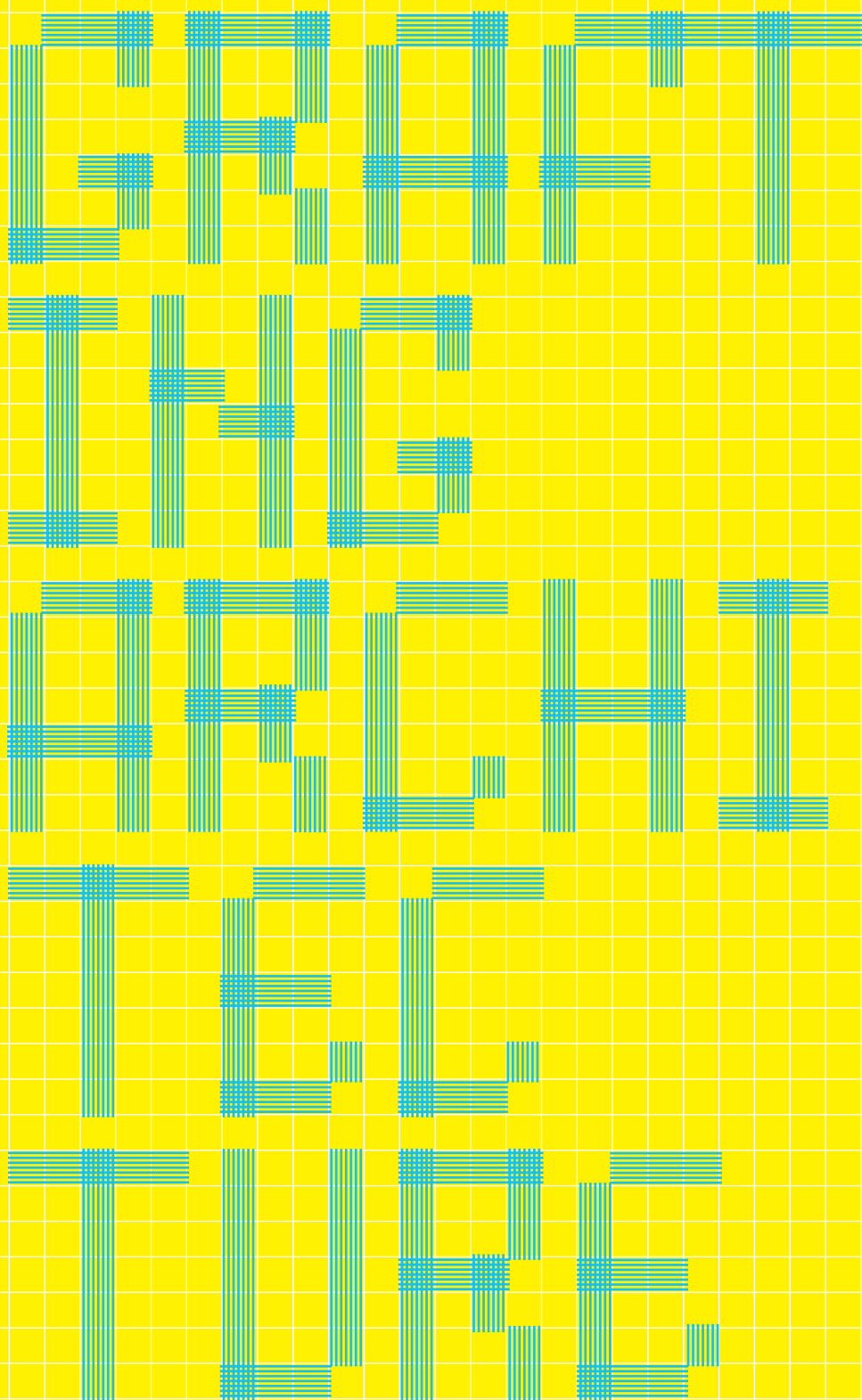
CATALONIA AT VENICE

la Biennale di Venezia

14. Mostra
Internazionale
di Architettura

Eventi collaterali

INTRODUCCIÓ

Catalunya torna als *Eventi Collaterali* de la 14a Biennial d'Arquitectura de Venècia amb el projecte «Arquitectures Empeltades/Grafting Architecture», comissariat per Josep Torrents i Alegre, amb el comissariat adjunt de Guillem Carabí Bescós i Jordi Ribas Boldú. Aquesta proposta, escollida per un jurat a través d'un concurs públic convocat per l'Institut Ramon Llull (IRL), impulsor de la participació catalana, vol fer evidents els canvis que s'estan produint a l'arquitectura contemporània catalana i mostrar exemples d'una manera de fer que sap actualitzar una tradició viva, projectant-la cap al futur.

El jurat que va escollir aquest projecte de Josep Torrents i Alegre va ser presidit per Lluís Domènech i Girbau, doctor arquitecte, president d'Arquitectes per l'Arquitectura i autor de diversos llibres sobre modernisme. La resta de membres del jurat, com a vocals, van ser Lluís-Xavier Comerón, degà del COAC; Fernando Marzá, vocal de Cultura del COAC; Fèlix Arranz i Jordi Badia, comissaris del projecte català a la Biennial d'Arquitectura del 2012; Carme Pinós, arquitecta; Olga Felip, arquitecta, i Àlex Susanna, director adjunt de l'IRL en aquell moment.

Aquesta és la segona vegada que l'Institut Ramon Llull presenta Catalunya dins els *Eventi Collaterali* de la Biennial d'Arquitectura de Venècia, on va participar per primera vegada el 2012 amb el projecte «Vogadors/Architectural Rowers», comissariat per Jordi Badia i Fèlix Arranz. Des del 2009 ha tingut presència regular també als *Eventi Collaterali* de la Biennial d'Art.

L'Institut Ramon Llull és un consorci integrat per la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona que té com a finalitat la projecció i difusió exterior de la llengua i la cultura catalanes en totes les seves expressions. Per al compliment dels seus objectius, l'Institut Ramon Llull dóna suport a les polítiques de relacions exteriors en l'àmbit cultural de les institucions consorciades i contribueix a l'enfortiment de les marques Cultura Catalana, Catalunya i Barcelona des de la perspectiva cultural.

CONCEPTE

«ARQUITECTURES EMPELTADES / GRAFTING ARCHITECTURE»

Empeltar consisteix a inserir una part d'un arbre proveïda d'una gemma o més d'una en una branca o un tronc d'un altre arbre de manera que s'estableixi entre ambdós una unió permanent. De la mateixa manera que el viticultor que empelta el peu del cep arrelat a la terra amb l'esqueix de la varietat de raïm desitjada i de la unió correcta entre peu i esqueix deriva la posterior qualitat del raïm i l'excel·lència del vi resultant.

En l'arquitectura podem identificar tota una sèrie de processos que tenen una gran similitud amb el procediment botànic. Preexistències, físiques o no, s'empelten de la nova proposta, la qual cosa genera un edifici que recull i fusiona harmònicament les característiques del que ja existeix i del que és nou. Aquestes arquitectures empeltades les podem trobar recorrent els segles en una gran multitud d'exemples. Però és en el darrer quart del segle XX i els inicis del XXI on trobem un gran nombre de projectes en l'arquitectura catalana en què propostes de diverses tipologies i escales aconseguen resultats brillants.

Empeltar transmet la idea d'un organisme nou que combina els punts forts dels seus components originals, i que aquest tingui més vigor que cap d'ells per separat, una idea de renovació i creixement.

«Arquitectures Empeltades» parla d'una actitud contemporània, compartida al llarg del temps per molts projectes, per molts arquitectes, en què cada edifici s'entén des de si mateix, des de la seva singularitat, i que enriqueix sensiblement el lloc on s'estableix.

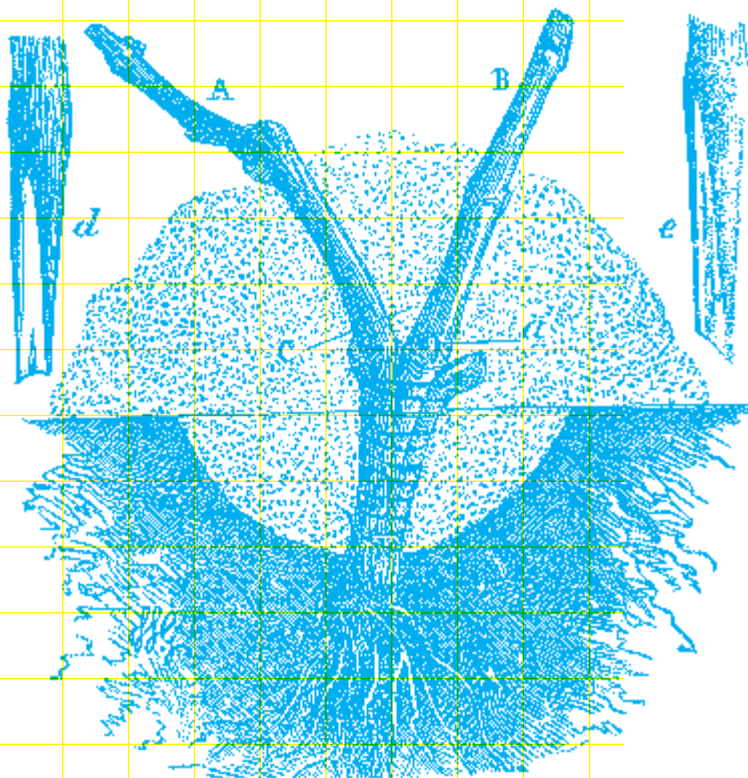

Fig. 175. — Greffe de côté dans l'aubier, pratiquée à Cadillac.

L'EXPOSICIÓ

El punt de partida d'«Arquitectures Empeltades» és la reforma de la Casa Bofarull (1913-1933), una de les obres cabdals de Josep Maria Jujol (1879-1949). En la manera de treballar de l'arquitecte tarragoní podem identificar una actitud que es pot resseguir en molts projectes construïts el darrer segle, i que es fonamenta en un intens diàleg amb les preexistències, físiques i no, que permeten desenvolupar un projecte que inclou i barreja els elements nous i els existents, tal com l'esqueix empelta l'arbre.

Al llarg de dues dècades i llargues interrupcions, Jujol dibuixa i dirigeix la construcció de les solucions arquitectòniques que ennobriran la Casa Bofarull. Projecte, construcció i ús es barregen per materialitzar una arquitectura generada a parts iguals, tant des de l'univers personal de l'arquitecte com des dels estímuls i els suggeriments que li ofereix el Camp de Tarragona.

Un procés que, actualment, trobem àmpliament documentat gràcies al conjunt de més de cent dibuixos conservats a l'Arxiu Jujol, i que abasten un arc cronològic que s'inicia amb un dels primers croquis que mostren l'estat de la casa l'any 1913, segurament dibuixats durant l'estiu de trobada amb les senyores Bofarull, i que acaba amb els darrers dibuixos que identifiquen les solucions de paviment que Jujol durà a terme al vestíbul de la casa.

El fil conductor de la proposta és la descripció dels diversos projectes a través del **Procés** arquitectònic i de la posterior **Percepció** de l'edifici resultant. Aquests projectes s'entenen a partir de si mateixos, de la seva singularitat, i no com a arquitectures que formen part d'un moviment.

PROCÉS

La reforma de la Casa Bofarull simbolitza una certa manera de fer atemporal que trobem en diversos exemples de l'arquitectura catalana. Jujol no es relaciona amb els edificis fent restauracions taxidèrmiques, intervencions historicistes ni reformes additives, sinó que transforma les edificacions en alguna cosa nova i a la vegada recognoscible. Insereix un nou estrat als existents, semblant a una certa barreja on diverses èpoques i diverses maneres de viure se superposen, s'estratifiquen, i on és impossible destriar les parts del tot. És una arquitectura allunyada de l'objecte aïllat, entotsolat i pur, i que és el reflex de l'univers particular de l'arquitecte i dels estímuls de l'entorn on s'aixeca l'edifici.

Aquesta construcció ens permet recórrer una actitud arquitectònica atemporal, en què l'acompanyen diversos projectes que recorren un segle d'arquitectura catalana. Tots aquests exemples treballen amb preexistències i són fruit de l'estratificació de conceptes, on es reinterpreten els materials tradicionals i s'insereixen en un territori, dialogant-hi. Són projectes complexos i enriquidors, que afegixen una fita temporal al lloc on es basteixen, i no s'entenen sense l'entorn, per la qual cosa és impossible destriar les parts del tot. Una rica síntesi local-universal vista com a motor del projecte, on es produeix la interpretació del món des d'un dels seus racons. Projectes de cocció lenta i reflexió, continuadors d'una tradició arquitectònica viva i de llarg recorregut.

La selecció dels projectes permet mostrar com aquestes actituds s'adapten a diverses escales i tipologies que van des d'un petit apartament o una capella fins a la regeneració d'un abocador metropolità, unes estacions de metro o els barris d'una ciutat devastada per la guerra. També permeten copsar que aquesta actitud és intergeneracional, compartida per arquitectes de diverses edats que han viscut i han enriquit el debat permanentment.

La majoria dels projectes seleccionats pertanyen al segle XXI i, per tant, són una mostra vibrant de la vitalitat d'aquesta manera de fer. És interessant copsar, també, que aquesta actitud és una de les senyes d'identitat de l'arquitectura de Catalunya, un dels territoris on s'ha desenvolupat amb més vitalitat i diversitat.

La presentació dels projectes seleccionats es fa a través del procés que cada arquitecte ha seguit en la fase de redacció i construcció de l'edifici. Són processos singulars que permeten conèixer de primera mà com es desenvolupa l'anàlisi i la presa de decisions a través d'esbossos, esquemes, dibuixos, fotos, maquetes, textos... Cada projecte s'ha de poder entendre des de si mateix fent servir tots els recursos disponibles.

EDIFICIS SELECCIONATS

Reforma de la Casa Bofarull

(1913-1933, Josep Maria Jujol, als Pallaresos) [1](#)

Apartaments a les golfes de la

Pedrera (1953-1955, Francisco Juan Barba Corsini, a Barcelona)

Restauració de l'església de

l'Hospitalet (1981-1984, José Antonio Martínez Lapeña i Elías Torres Tur, a Eivissa) [2](#)

IES La Llauna (1984-86,

Carme Pinós i Enric Miralles, a Badalona)

Caldereria petita, rehabilitació d'habitatge entre mitgeres

(2001-2002, Calderon - Folch - Sarsanedas Arquitectes, a Gelida) [3](#)

Museu de Can Framis

(2007-2009, Jordi Badia BAAS Arquitectura, a Barcelona)

Espai públic Teatre La Lira

(2004-2011, RCR Arquitectes -Rafael Aranda, Carme Pigem i Ramon Vilalta- i Joan Puigcorbó, a Ripoll) [4](#)

Apartament Juan (2011, Vora

Arquitectura -Pere Buil i Toni Riba-, a Barcelona)

Auditori a l'església de Sant

Francesc (2003-2011, David Closos, a Santpedor)

Tres estacions de la Línia 9

del Metro: Amadeu Torner, Parc Logístic i Mercabarna (2008-2011, Garcés - De Seta - Bonet Arquitectes -Jordi Garcés, Daria e Seta i Anna Bonet- i Ingeniería Tec-4 -Ferran Casanovas, Antonio Santiago i Felipe Limongi-, a Barcelona)

Espai transmissor del túmul/dolmen

megalític (2007-2013, Toni Gironès, a Seró, Artesa de Segre)

Clínica Arenys - can Zariquiey

(2006-2013, Josep Miàs Arquitectes -Josep Miàs-, a Arenys de Munt) [5](#)

Centre cultural Casal Balaguer

(1996 - en procés, Flores&Prats Arquitectes -Eva Prats i Ricardo Flores- i Duch-Pizá Arquitectos -M. José Duch i Francisco Pizá-, a Palma) [6](#)

Restauració paisatgística de

l'abocador de la vall d'En Joan a Begues (2002 - en procés, Enric Batlle, Joan Roig i Teresa Galí, al Parc Natural del Garraf)

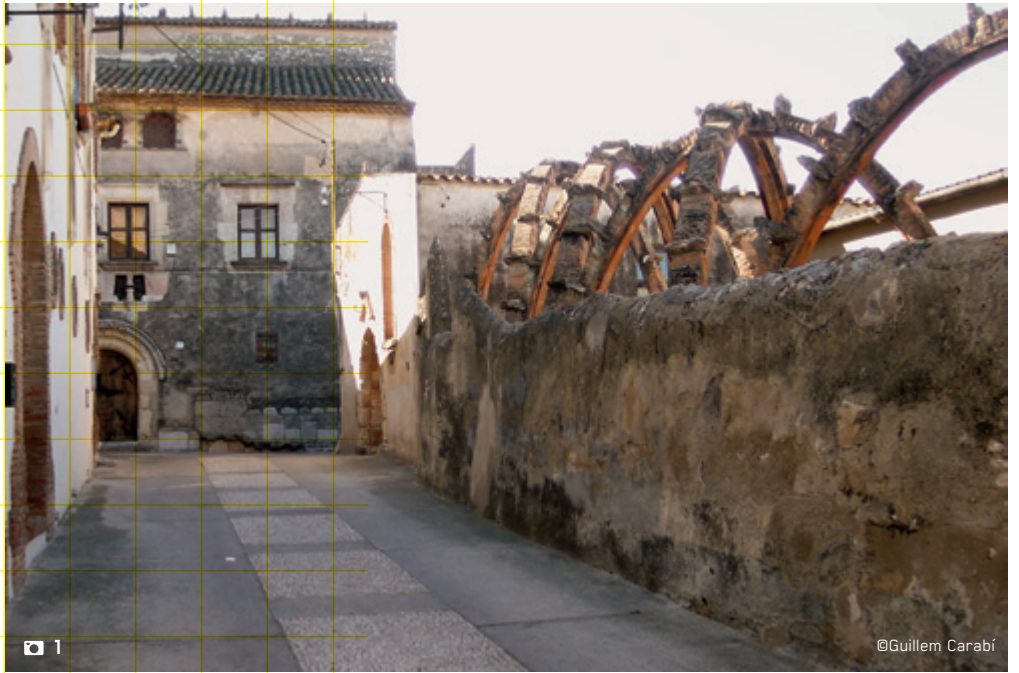
Torre de 94 habitatges de protecció

oficial (2012 - en procés, Josep Llinàs, a l'Hospitalet de Llobregat)

Projecte de revitalització

del districte d'Adhamiya

(2012 - en procés, AV62 Arquitectos -Victòria Garriga i Toño Foraster- i Pedro García del Barrio - Pedro Azara, a Bagdad).

4

©Hisao Suzuki

5

©Adrià Goula

6

©Adrià Goula

PERCEPCIÓ

Quan finalitza el procés de construcció i l'edifici obre les portes, s'inicia una nova etapa que viu transformacions que queden afectades per l'entorn, pels usuaris i pel pas del temps. En aquesta fase hi ha un procés de tempteig inicial fins que la quotidianitat s'incorpora a l'edifici i els ciutadans se'l fan seu, amb la qual cosa passa a formar part del paisatge.

És aquesta percepció de la vida dels edificis la que es vol copsar en aquesta segona fase de la proposta. S'han seleccionat quatre edificis que permeten resseguir un segle d'arquitectura, la [Casa Bofarull \(1913-1933\)](#), l'[IES La Llauna \(1984-86\)](#), l'espai públic [Teatre La Lira \(2004-2011\)](#) i l'[Espai transmissor del Túmul/Dolmen \(2007-2013\)](#), per visualitzar aquestes diferents percepcions a través de diverses vies.

365 DIES

Una càmera situada davant de cadascun dels quatre edificis escollits capturarà diàriament diverses imatges. Cadascuna de les imatges tindrà el mateix enquadrament, però, alhora, cadascuna d'elles serà diferent, ja que les condicions climàtiques, paisatgístiques i lumíniques variaran, així com les activitats que envolten cada edifici.

La unió de les imatges permetrà resseguir les subtilitats del pas de la vida, del pas del temps, de manera que els edificis quedaran contextualitzats en el seu entorn. Cada imatge serà una realitat de l'edifici i, per tant, es recolliran diverses realitats d'un mateix lloc, cosa que ens permetrà aproximar-nos millor a la percepció i a la representació d'aquestes arquitectures.

VIDA QUOTIDIANA

Una càmera fixa instal·lada enfocant l'edifici, amb un punt de vista triat amb tota cura, actuarà com una finestra oberta que ens permetrà veure en temps real la vida tal com es desenvolupa en cadascun dels edificis seleccionats. Aquesta finestra ens retransmetrà la vida de cada edifici en temps real.

ACCIONS

Les accions són una intervenció volgutament subjectiva en cadascun dels edificis, de manera que alterin el seu entorn amb un doble objectiu: aportar contingut a l'exposició i servir com a element de comunicació del projecte.

Aquestes accions estan proposades per diversos creadors de l'àmbit de les arts escèniques i musicals i s'organitzen amb la voluntat que tinguin una relació estreta amb les arquitectures i ajudin a percebre-les d'una altra manera, posant l'accent en els seus espais i elements característics.

Les accions són filmades i editades posteriorment, per mostrar-les a l'espai expositiu i a la pàgina web.

Casa Bofarull (teatre):

«[El viatge d'un ignorant des de l'arrel fins al núvol](#)»

Sergi López

Acció que posa en relleu les diferents intervencions de Jujol a la casa i que, en concret, centra l'atenció en la seva escala humana, i també en el seu caràcter simbòlic. Tot a partir de la corporalitat de l'actor dins de l'espai i un mínim ús de la paraula.

IES La Llauna (dansa):

«[Interrupcions superposades d'una acció](#)»

Carme Torrent/Iñaki Álvarez

Acció que dona nova vida a alguns dels seus espais, sobretot els menys protagonistes. Aquests són transitats pel cos performàtic que conviu a la vegada amb els cossos dels joves que en fan ús quotidià, tot en diàleg constant amb la càmera.

Espai La Lira (circ):

«[En el buit de l'aquí i ara](#)»

Irene Estradé

Acció que resignifica l'espai central de la nova arquitectura, que centra l'atenció en l'amplitud del mateix buit i que connecta amb la dimensió també pública de l'antic espai del teatre. La proposta es basa en la revisió contemporània de l'acrobàcia amb la corda llisa.

Espai transmissor del túmul/dolmen megalític (música):

«[Sintonies en el dial de les pedres](#)»

Pep Pascual

Acció que accentua el component sonor de l'arquitectura, tant a partir dels diferents materials com també de la seva concepció d'espai obert a l'entorn. La proposta té una clara voluntat d'experimentació amb el so, a la recerca d'una possible dimensió ancestral.

MIRADES

En set edificis més (Caldereria petita, abocador vall d'en Joan, museu Can Framis, apartament Juan, auditori a l'església de Sant Francesc, Clínica Arenys - Can Zariquey i torre de 94 habitatges de protecció oficial), la mirada es fa a través de les càmeres fotogràfiques dels estudiants de Grisart (Escola Superior de Fotografia de Barcelona). Dirigits per Albert Gusi, els estudiants fotografien els edificis seleccionats des d'una mirada que posa l'accent en la vitalitat dels edificis.

L'exposició es completarà amb un catàleg editat en anglès per Ediciones Polígrafa i que es podrà adquirir per 25 euros.

COMISSARIAT

Josep Torrents i Alegre, arquitecte

Comissari

(Sant Pere de Riudebitlles, 1969) Arquitecte per l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB), i doctorand en teoria i història, amb la tesi *Sinan, Marcantonio Barbaro i els intercanvis entre Venècia i Istanbul*. Arquitecte en exercici, ha participat en projectes individuals i col·lectius, i ha col·laborat amb institucions tals com les escoles d'arquitectura de Barcelona (ETSAB) i del Vallès (ETSAV), el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC) o la Fundació Mies van der Rohe. Ha estat impulsor de diverses iniciatives culturals com la Biennial d'Art, l'obra sobre paper de Sant Pere de Riudebitlles (2000-2014) o l'exposició «Café des Voyageurs» (2012). L'any 1999 fou finalista als premis FAD en la categoria d'espais efímers juntament amb el pintor Jaume Amigó.

Guillem Carabí Bescós, arquitecte

Comissari adjunt (Jujol)

(Barcelona, 1967) Doctor en Arquitectura amb la tesi *La reforma de Casa Bofarull (1913-1933), de Josep M. Jujol: transformacions simultànies* (2011). Professor de Composició arquitectònica a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de la Universitat Internacional de Catalunya (ESARQ-UIC). Membre del grup de recerca Història, Arquitectura i Disseny, de la UIC, amb el projecte *La mansana de la discòrdia: el modernisme com a transgressió a la regularitat de l'Eixample*. Autor de diversos articles i publicacions sobre l'arquitecte Jujol. Ha comissariat, amb M. Arenas i C. Peig, les exposicions «Teatre del Patronat Obrer: una mirada gràfica» (TGN, 2010) i «Taller Jujol» (SJD, 2007).

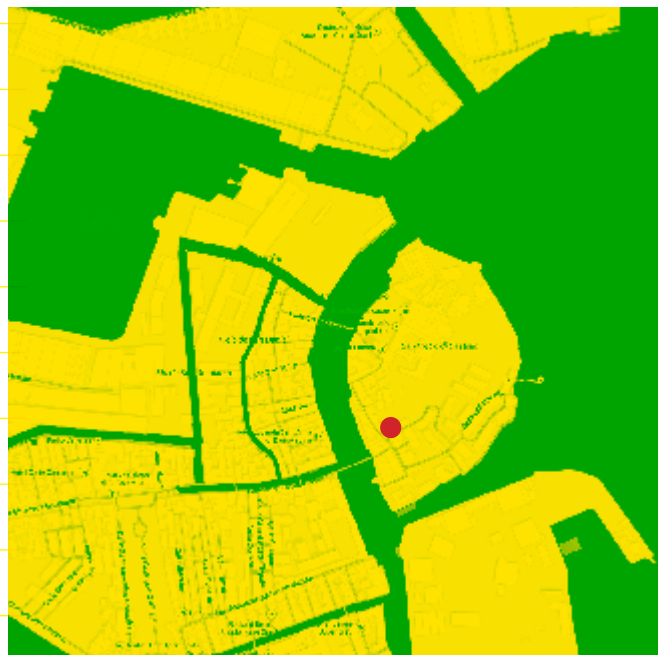
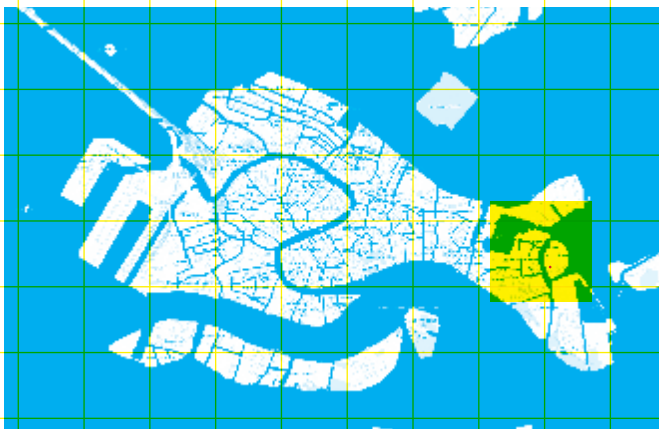
Jordi Ribas Boldú, gestor cultural

Comissari adjunt (Accions)

(Sant Pere de Riudebitlles, 1972) Llicenciat en Història de l'Art per la Universitat de Barcelona (1992-1997). Treballa en diferents camps de la cultura i de les arts visuals (creació, educació, comunicació, gestió, etc.). Entre altres responsabilitats, ha coordinat el Programa d'Arts Visuals del Centre Cívic Can Felipa a Barcelona (2006-2011) i ha estat responsable de comunicació i mediació del CA Tarragona Centre d'Art (2011-2013). Ha col·laborat en diferents projectes per a l'ODA de la Diputació de Barcelona, la Institució de les Lletres Catalanes, el Laboratori de les Arts de la Fundació "la Caixa", Experimentem amb l'art, etc. Forma part de k poetika eskamot kultural i ha estat organitzador de la «kinzena poetika» de Vilafranca del Penedès, festival dedicat a la poesia i totes les seves manifestacions.

EL LLOC

Cantieri Navali, Calle Quintavalle, Castello, 40.
San Pietro di Castello, Venècia

GRAFTING ARCHITECTURE. CATALONIA AT VENICE

Cantieri Navali,
Calle Quintavalle, Castello 40
(San Pietro di Castello, Venècia)
<http://venezia2014.llull.cat>

Inauguració:
5 de juny, a les 18.30 h

Obert del 7 de juny al 23 de novembre de 2014

CONTACTE DE PREMSA

PatiNuñez Agency

Mar Hernández
architecture@patinunezagency.com
+34 609 590 512

Institut Ramon Llull

David Escamilla
descamilla@llull.cat
+34 619 730 494

llull institut
ramon llull
Llengua i cultura catalanes

 Generalitat
de Catalunya

 Ajuntament de
Barcelona

AMB LA COL·LABORACIÓ DE:

MAC BA
MUSEU
D'ART CONTEMPORANI
DE BARCELONA

 Col·legi d'Arquitectes
de Catalunya

